

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างรูปแบบและศึกษาผลการดำเนินโครงการ เพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ประชากรในการวิจัยประกอบด้วย ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่ นักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ครู-อาจารย์ ผู้บริหาร สถานศึกษา จำนวน 1,088 คน ประชากรที่ใช้ในการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ได้แก่ คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จำนวน 21 คน และประชากรที่ใช้ในการวิจัยเพื่อศึกษาผลการทดลองใช้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ได้แก่ นักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2543 อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ คณะกรรมการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จำนวน 59 คน ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง แล้วนำข้อมูลที่นำมาทำการวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ ดังนี้

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต

1.1 ได้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต โดยใช้เวลา 1 ภาคเรียน ซึ่งมี 11 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 สํารวจข้อมูลเบื้องต้นและเขียน โครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน
เสนอขออนุมัติโครงการต่อสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

ขั้นที่ 3 ประชาสัมพันธ์โครงการ

ขั้นที่ 4 ให้ความรู้หลักการ วิธีการ และแนวทางปฏิบัติในการจัดทำโครงการ

เกษตรของนักศึกษา

ขั้นที่ 5 รับสมัครนักศึกษาเข้าร่วมโครงการ

ขั้นที่ 6 การเขียนโครงการเกษตรของนักศึกษา

ขั้นที่ 7 พิจารณานุมัติและแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ

ขั้นที่ 8 การดำเนินการทำโครงการเกษตรของนักศึกษา

ขั้นที่ 9 การนิเทศ ติดตามโครงการเกษตรของนักศึกษา

ขั้นที่ 10 การประเมินผลโครงการเกษตรนักศึกษา

ขั้นที่ 11 สรุปการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน

1.2 คู่มือการใช้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน ประกอบด้วย จุดประสงค์ของการดำเนินโครงการ รูปแบบโครงการ เอกสารประกอบการทำโครงการ การเตรียมการก่อนดำเนินโครงการ การประเมินผลการโครงการ ข้อเสนอแนะในการดำเนินโครงการ

2. ผลการทดลองใช้รูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษา โครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่

2.1 ผลการดำเนินโครงการเกษตรของนักศึกษา

2.1.1 ด้านจำนวนนักศึกษาพบว่า จำนวนนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 โครงการ สมาชิก 66 คน ดำเนินโครงการจนกระทั่งเสร็จสิ้น 14 โครงการ สมาชิก 39 คน ไม่ดำเนินโครงการ 4 โครงการ สมาชิก 14 คน ระหว่างการดำเนินโครงการมีการเปลี่ยนแปลง ทั้งจำนวนสมาชิกและชื่อโครงการ

2.1.2 ด้านรายได้และผลตอบแทนจากการเข้าร่วมโครงการ จำนวนโครงการที่ดำเนินจนกระทั่งเสร็จสิ้นโครงการ 14 โครงการ พบว่า จำนวน 12 โครงการได้รับผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการและจำนวน 2 โครงการแสดงผลขาดทุน

2.1.3 ด้านพฤติกรรมนักศึกษา พบว่า พฤติกรรมนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ โดยรวมอยู่ในระดับ พอใช้ โดยมีพฤติกรรมด้านความอดทน มานะพยายาม บากบั่นและความร่วมมือในการทำโครงการในระดับดี ส่วนพฤติกรรมอื่น ๆ อยู่ในระดับ พอใช้

2.2 ผลการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับดี โดยมีการจัดเตรียมเอกสารประกอบการดำเนินโครงการระดับดีมาก และภายหลังการ

ดำเนินโครงการนักศึกษาตระหนักถึงการมีอาชีพเลี้ยงตนเองและมองเห็นช่องทางประกอบอาชีพระดับดี

2.3 ความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน พบว่า

2.3.1 ความคิดเห็นของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการและดำเนินการจนกระทั่งเสร็จสิ้นจำนวน 39 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย อายุระหว่าง 17-18 ปี ผู้ปกครองส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและมีรายได้ต่อเดือนระหว่าง 3,000-5,000 บาท นักศึกษาใช้เวลาในช่วงหลังเลิกเรียนและเวลาว่างในการดูแลโครงการ ความคาดหวังในการเข้าร่วมโครงการของนักศึกษาส่วนใหญ่ต้องการทักษะและประสบการณ์ด้านวิชาชีพ ความคิดเห็นของนักศึกษาต่อการดำเนินโครงการในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และมีความพึงพอใจในการสนับสนุนของอาจารย์ที่ปรึกษาต่อการดำเนินโครงการของนักศึกษามากที่สุด ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินโครงการ ได้แก่ ทุนดำเนินการ

2.3.2 ความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ จำนวน 8 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จบการศึกษาระดับปริญญาตรี มีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปี และไม่มีอาชีพเสริมอื่น ในภาพรวมมีความเห็นว่า นักศึกษาสามารถนำความรู้และทักษะจากการเรียนในชั้นเรียนมาบูรณาการในการทำโครงการเกษตร ได้รับรู้ถึงปัญหาผลผลิตทางการเกษตร การจัดการ การแก้ไขปัญหาในระดับผู้ผลิต ถึงแม้ไม่ได้รับผลตอบแทนที่มีค่าเป็นตัวเงินแต่ได้รับประสบการณ์จริงหลายด้านที่ไม่อาจเรียนรู้ได้ในห้องเรียน ด้านผลการดำเนินโครงการส่วนใหญ่เสร็จก่อนเวลาที่วางแผนไว้ ปริมาณผลผลิตต่ำกว่าเป้าหมาย คุณภาพผลผลิตยังไม่เป็นที่พอใจ อาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษามีความพึงพอใจในสถานที่ วิธีการจำหน่ายและการตั้งราคาจำหน่ายผลผลิต ด้านผลตอบแทนจากการดำเนินโครงการยังไม่เป็นที่พอใจ ด้านปัญหาและอุปสรรค อาจารย์ที่ปรึกษามีภาระงานสอนและหน้าที่พิเศษอื่น ๆ ค่อนข้างมากทำให้การนิเทศโครงการทำได้ไม่เต็มที่ และพบปัญหาในระดับวิทยาลัยฯ ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ได้แก่ ปัญหาสัตว์เลี้ยงชาวบ้านเข้ามากัดกินแปลงผักทำให้ผลผลิตเสียหาย และปัญหาระบบน้ำ

2.3.3 ความคิดเห็นของคณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน พบว่า ด้านนักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการและดำเนินโครงการจนกระทั่งสิ้นสุดส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาที่มีความตั้งใจ อดทน ขยัน ถึงแม้ไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นตัวเงินหรือได้ผลตอบแทนเพียงเล็กน้อย แต่ทำให้นักศึกษาเกิดความภาคภูมิใจและตระหนักถึงคุณค่าของเงิน ด้านอาจารย์ที่ปรึกษา ถึงแม้จะมีภาระงานค่อนข้างมาก แต่ก็พยายามพบนักศึกษาหรือให้นักศึกษาเข้าพบอาจารย์ แต่การทำโครงการสภาพจริงประสบปัญหาหลายด้าน บางปัจจัยไม่สามารถควบคุมได้ จึงทำให้บางโครงการ

ประสบความสำเร็จและบางโครงการไม่ประสบความสำเร็จ ด้านสถานศึกษา วิทยาลัยฯ ให้การสนับสนุนในด้านพื้นที่ น้ำ ปุ๋ยคอก รถไถ เงินยืมอุดหนุนทำโครงการ ฯลฯ ด้านสถานที่จำหน่ายผลผลิต ผลผลิตจากดำเนินโครงการเกือบทั้งหมดส่งจำหน่ายให้โรงครัวรวมของวิทยาลัยฯ ได้รับความร่วมมือจากอาจารย์ผู้ควบคุมการรับผู้ซื้อผลผลิตนักศึกษาโดยรับซื้อผลผลิตในราคาใกล้เคียงกับราคาตลาด ผลผลิตของนักศึกษาส่วนใหญ่สด สะอาด ไม่มีสารตกค้าง อีกทั้งเป็นการสนับสนุนให้นักศึกษามีรายได้ระหว่างเรียนฝึกฝนการพึ่งพาตนเองและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ด้านปัญหาและอุปสรรค ปัญหาใหญ่ ได้แก่ ปัญหาส่วนตัวเกี่ยวกับชาวบ้านเข้ามากดดันแปลงผักและปัญหาระบบน้ำในวิทยาลัยฯ ข้อเสนอแนะ ให้เสนอผลสรุปการทำโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนเสนอผู้บริหารเพื่อแก้ไขปัญหาในระดับสถานศึกษาต่อไป

อภิปรายผล

จากการศึกษาในครั้งนี้ พบว่า

1. การสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต ชั้นปีที่ 2 วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ได้ยึดตามแนวนโยบายของโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพเกษตรศาสตร์ (ปวช.) กรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งหลักการของหลักสูตรเป็นการบูรณาการการทำงาน การดำรงชีวิต การฝึกอาชีพเกษตรกรรม และการศึกษาพื้นฐานสามัญเข้าด้วยกันเป็นหนึ่งเดียว นอกจากนี้จุดมุ่งหมายของหลักสูตรยังมุ่งหวังให้ผู้เรียน มีความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดีในด้านการผลิต การแปรรูป การจัดการ การตลาดเพื่อการครองชีพ มีทักษะ ความรู้ ประสบการณ์ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ดำเนินโครงการสร้างพัฒนาอาชีพให้ก้าวหน้าและออกไปเป็นผู้นำการผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ (กองวิทยาลัยเกษตรกรรม, 2540)

รูปแบบโครงการทั้ง 11 ขั้นตอน มีระยะเวลาดำเนินการภายใน 1 ภาคเรียน โดยเริ่มจากการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น เพื่อดำเนินการศึกษาหาข้อมูลในด้านต่าง ๆ พิจารณาความเป็นไปได้ ความสนใจ ความต้องการทำโครงการของนักศึกษา การสนับสนุนของครู-อาจารย์ ผู้บริหารและสถานศึกษา การสำรวจข้อมูลเบื้องต้น นับเป็นสิ่งสำคัญในการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของ สมใจ อุดมศรี (2536, หน้า 189) ว่า ความสนใจและความต้องการด้านอาชีพของนักเรียนงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ของโรงเรียน มีความสำคัญต่อการตัดสินใจในการจัดโครงการ ยุทธนา สุรชัย (2536, หน้า 43) ได้ให้แนวคิดทำนองเดียวกันว่า โรงเรียนควรทำการประเมินสภาพปัจจุบันด้านความพร้อมของบุคลากร ทรัพยากร งบประมาณ แนวดำเนินงานของคณะทำงานของโรงเรียนก่อนจัดทำโครงการ

จากการวิจัยแม้ว่าจะได้สำรวจข้อมูลถึงความต้องการดำเนินโครงการ ความพร้อมของอาจารย์ที่ปรึกษา การสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้วก็ตาม แต่ก็พบว่าการดำเนินโครงการจริงมีปัญหาหลายประการ โดยเฉพาะในขั้นตอนที่ 6 การเขียนโครงการเกษตรของนักศึกษา เนื่องจากรูปแบบโครงการได้กำหนดให้คณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการให้กลุ่มนักศึกษาที่สมัครเข้าร่วมโครงการ เพื่อตัดสินใจเลือกโครงการ เขียนและวางแผนการดำเนินงาน การให้ความรู้ในเชิงปฏิบัติการในชั่วโมงกิจกรรม เพียง 2 คาบเรียน ไม่สามารถทำให้นักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมโครงการ เขียนโครงการ เสนอขออนุมัติสถานศึกษาได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด สอดคล้องกับ สมใจ อุดมศรี (2536, หน้า 190) ซึ่งพบว่า การเขียนโครงการของนักเรียนเกิดความล่าช้า เนื่องจากนักเรียนขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการเขียนโครงการ ในทำนองเดียวกันสมรัตน์ ตันยา (2537) พบว่า ผู้รับผิดชอบในการเขียนโครงการส่วนใหญ่คืออาจารย์ที่ปรึกษา การเขียนและนำเสนอโครงการที่ล่าช้านี้ส่งผลให้การดำเนินการตามขั้นตอนที่ 7 การพิจารณาอนุมัติโครงการและการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาล่าช้าตามไปด้วย อีกทั้งกระทบถึงการยื่นขอขอยืมเงินอุดหนุนเพื่อทำโครงการเกษตรของนักศึกษา คณะกรรมการดำเนินโครงการไม่สามารถพิจารณาขอยืมได้ นักศึกษาจึงต้องลงทุนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังปรากฏในตาราง 9 ภาคผนวก ง พบว่ามีเพียง 1 โครงการที่ขออนุมัติขยืมเงินอุดหนุนจากสถานศึกษา นอกจากนั้นเป็นทุนจากนักศึกษาทั้งหมด ทั้งที่ส่วนใหญ่แล้วนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต เป็นบุตรของเกษตรกรผู้มีรายได้ต่ำกว่า 36,000 ต่อปี (จุฬาลักษณ์ มาเป็ง, 2541) และมีรายได้เฉลี่ยของครอบครัวต่อเดือนร้อยละ 53.7 ต่ำกว่า 1,000 บาท (บัญญัติ กล้าหาญและคณะ 2542)

2. ผลการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จากการทดลองนำรูปแบบโครงการในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่

ด้านผลการดำเนินโครงการเกษตรของนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีทักษะการประกอบอาชีพเกษตรเพิ่มขึ้นดังจะเห็นได้จาก ตาราง 5 จะเห็นว่านักศึกษาตระหนักถึงการมีอาชีพเลี้ยงตนเองและมองเห็นช่องทางประกอบอาชีพ ในระดับดี ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากนักศึกษาได้มีโอกาสสัมผัสกับการเป็นเจ้าของโครงการบริหารจัดการโครงการ ด้วยตนเองตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุด ซึ่งถึงขั้นตอน วิธีการ และวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น อย่างครบกระบวนการ สอดคล้องกับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2538 (เพิ่มเติม พ.ศ.2541) ประเภทวิชาเกษตรและเทคโนโลยี ที่มีจุดมุ่งหมายให้เยาวชนในภาคเกษตรมีความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดี อีกทั้งนำไปปฏิบัติงานอาชีพ เลือกวิธีดำรงชีวิตได้เหมาะสมกับตน นอกจากนี้ พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่างเรียน สอดคล้องกับ ปราณี อนุฎ (2534) ที่พบว่า นักศึกษาที่เข้าร่วม

โครงการด้วยความสมัครใจ ส่วนใหญ่มีรายได้ระหว่างเรียน ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ให้ตนเองและสามารถนำมาใช้ประโยชน์และเป็นค่าใช้จ่ายส่วนตัวได้ ยุทธนา สุรัชย์ (2537) พบว่า บริษัทที่จดทะเบียนดำเนินกิจกรรมประกอบอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักเรียนศึกษาสงเคราะห์เชียงใหม่ ส่วนใหญ่ทำกำไรได้สูงกว่าเกณฑ์ของกรมสามัญศึกษา ในทำนองเดียวกับ ธนมนต์ ธนรัตนพิมลกุล (2540) พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่งเสริมอาชีพอิสระเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนมองเห็นช่องทางในการหารายได้จากความร่วมมือกิจกรรม และคิดที่จะนำไปเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพต่อไป

จากผลการวิจัย ถึงแม้ผลตอบแทนที่นักศึกษาได้รับจากโครงการเกษตรบางโครงการค่อนข้างน้อยไม่เป็นไปตามชื่อและเป้าหมายโครงการที่ตั้งไว้ นั่นคือ เพื่อให้ นักศึกษามีรายได้ระหว่างเรียน ทั้งนี้เนื่องจากการทำโครงการเกษตรในวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ มีปัจจัยซึ่งเป็นตัวแปรหลายประการ ได้แก่ ปัญหาระบบน้ำในวิทยาลัย ส่งผลให้พืชผักเจริญเติบโตไม่สม่ำเสมอ แคระแกรน ได้ปริมาณน้อยและคุณภาพผลผลิตต่ำกว่าเป้าหมาย ปัญหาสภาพแวดล้อมในเรื่องรบกวนหนามล้อมรอบหอพักชายชารุด ทำให้สัตว์เลี้ยงของชาวบ้านมากัดกินพืชผัก อนึ่งการทำโครงการเกษตรบางโครงการเป็นการดำเนินโครงการด้วยตัวเองเป็นครั้งแรก นักศึกษายังขาดประสบการณ์ด้านการผลิต เช่น ฤดูกาลมีผลต่อการเจริญเติบโตของปลา การแก้ไขปัญหาโรคและแมลง ฯลฯ ปัจจัยดังกล่าวเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ผลผลิตที่ได้รับมีปริมาณและคุณภาพต่ำกว่าที่คาดไว้ ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ ส่งผลให้โครงการเกษตรไม่ได้รับผลตอบแทนหรือผลกำไรตามเป้าหมาย ทำให้ผลตอบแทนเฉลี่ยต่อคนของนักศึกษาที่เข้าร่วมโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนต่ำ อีกทั้งจะเห็นได้ว่าโครงการที่พึ่งพาอาศัยปัจจัยเกี่ยวกับระบบน้ำน้อยและ ไม่ถูกรบกวนจากสัตว์เลี้ยงของชาวบ้าน ได้แก่ โครงการแปรรูปผลิตภัณฑ์พืชและสัตว์ และ โครงการปลูกผัก 5 โครงการ นักศึกษาทั้ง 2 โครงการก็ได้รับผลตอบแทนสูง

ด้านผลการดำเนินโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน พบว่า ภายหลังการดำเนินโครงการด้วยตัวเองนักศึกษาตระหนักถึงการมีอาชีพเลี้ยงตนเองและมองเห็นช่องทางประกอบอาชีพ สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2536) ที่ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายว่าการจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพในโรงเรียนมัธยมให้ประสบความสำเร็จ ควรจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นความรู้ ทักษะ ปลูกฝังทัศนคติ คุณสมบัติที่ดีต่อการประกอบอาชีพ ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวิเคราะห์โครงสร้างอาชีพ เพื่อให้มองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพ ธนมนต์ ธนรัตนพิมลกุล (2540) ให้แนวคิดในทำนองเดียวกันว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะมองเห็นช่องทางในการหารายได้ จึงคิดนำไปเป็นแนวทางประกอบอาชีพต่อไป

ด้านความคิดเห็นของนักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน พบว่า ความคิดเห็นของนักศึกษาซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุตรเกษตรกร ใช้เวลาว่างดำเนินโครงการ มีความคาดหวังในการเข้าร่วมโครงการ คือ ต้องการทักษะและประสบการณ์วิชาชีพ มีความพึงพอใจในการสนับสนุนของอาจารย์ที่ปรึกษามากที่สุด สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2536 หน้า 59 ที่พบว่า ความสัมพันธ์ของครูกับนักเรียนส่งผลทำให้นักเรียนมีความตั้งใจในการเรียนและทำงานด้านการเกษตร มีผลิตผลด้านการเกษตร การขายผลผลิตทำให้มีรายได้ระหว่างเรียน อีกทั้งความสัมพันธ์ของครูผู้สอนกับผู้บริหาร ชุมชนและนักเรียน เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดกลไกในการทำงาน ทำให้แผนการเรียนเกษตรกรรมประสบความสำเร็จ ความคิดเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา พบว่า นักศึกษามีความสามารถในระดับผู้ผลิต ถึงแม้คุณภาพ ปริมาณ และผลตอบแทนที่ได้จากผลผลิตยังไม่เป็นที่พอใจ แต่นักศึกษาก็มีความภาคภูมิใจในผลตอบแทนที่ได้รับ และพองพรรณ ชัยสาร (2541) ให้ความคิดในแนวเดียวกันว่า ปัจจัยด้านระดับการศึกษา ผลตอบแทนจากการเข้าร่วมโครงการ การสนับสนุนจากครูที่ปรึกษา และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมดำเนินงานโครงการ มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จของโครงการ ด้านความคิดเห็นของคณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน พบว่า นักศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษา สถานศึกษา ให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการเป็นอย่างดี สอดคล้องกับยุทธนา สุรชัย (2537) ที่พบว่า ครูที่ปรึกษา นักเรียน เห็นด้วยและมีความพึงพอใจกับการดำเนินกิจกรรมในเกือบทุกด้าน จากงานวิจัยพบว่าการทำโครงการเกษตรต้องพึ่งพาปัจจัยหลายด้าน ทั้งแหล่งน้ำ สภาพดิน และตัวแปรอื่นๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง ส่งผลให้บางโครงการประสบความสำเร็จ บางโครงการไม่ประสบความสำเร็จ การวางแผนและการแก้ไขปัญหาเชิงระบบในระดับสถานศึกษา เช่น การวางแผนโครงการในระหว่างปิดภาคเรียน ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างอาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษา การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อทำโครงการเกษตรในหอพักชายและหอพักหญิง การสร้างรั้วป้องกันสัตว์เลื้อยคลาน จะช่วยให้โครงการเกษตรของนักศึกษาประสบความสำเร็จ สามารถสร้างรายได้ระหว่างเรียน และทำให้นักศึกษามองเห็นช่องทางในการประกอบอาชีพต่อไป

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยขอเสนอแนะเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1. ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการสร้างรูปแบบโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษาเกษตรเพื่อชีวิต วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ ผู้วิจัยใช้ศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นปีที่ 2 หากจะนำรูปแบบโครงการไปใช้กับนักเรียนนักศึกษาในระดับอื่น ควรศึกษารายละเอียดของรูปแบบโครงการให้ดีก่อน อาจจะต้องปรับบางขั้นตอนให้เหมาะสมกับนักเรียนนักศึกษาในระดับนั้น

1.2 ควรจัดให้มีการรับสมัครนักศึกษาและอบรมเชิงปฏิบัติการในการเขียนโครงการประสานงานด้านสถานที่และวัสดุอุปกรณ์กับฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก่อนเปิดภาคเรียน ทั้งนี้เพื่อให้มีเวลาเพียงพอในการคัดเลือกนักเรียนที่มีความสนใจและตั้งใจทำโครงการจริง สำหรับการเขียนโครงการซึ่งถือเป็นตัวแปรหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินโครงการ ควรจัดให้มีการอบรมเชิงปฏิบัติการเขียนโครงการและติดตามการเขียนโครงการอย่างใกล้ชิด เพื่อนำโครงการเสนอต่อคณะกรรมการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียนได้ทันก่อนเปิดภาคเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาถึงปัญหาในด้านต่าง ๆ ของอาจารย์ที่ปรึกษาและนักศึกษาที่สนใจเข้าร่วมโครงการเพื่อการมีรายได้ระหว่างเรียน จากโครงการที่ประสบความสำเร็จและไม่ประสบความสำเร็จ เพื่อจะได้หาแนวทางแก้ไขปัญหาและสนับสนุนโครงการให้สำเร็จยิ่งขึ้นต่อไป

2.2 ควรมีการนำรูปแบบโครงการไปทดลองใช้ในสถานศึกษาอื่น เพื่อพัฒนารูปแบบโครงการที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการวิจัยเพื่อหาแนวทางในการเข้าสู่อาชีพของนักศึกษาโครงการปฏิรูปการศึกษากเกษตรเพื่อชีวิต หลังจบการศึกษาตามหลักสูตร